

| بررسی تحلیلی - انتقادی مفاهیم
بنیادین کتاب نقد عقل محض کانت





نقادی نقد عقل محض

| گزینش و ویرایش :

| مهدی محمدی اصل ، محمد مهدی اردبیلی |

Criticizing the Critique of Pure Reason

| Selected and Edited: M.Mohammadi Asl, M.M.Ardebili |

| چاپ سوم |

/ فردریش نیچه / هنری سیجویک / رابرت استرن / سوزان مندوس /
/ هنری آلیسون / لوشلان چیپمن / جی روزنبرگ / استیو بین /

نشر بیدگل



نقادی نقد عقل محض

گردآورنده‌گان: مهدی محمدی اصل، محمد مهدی اردبیلی

مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش تصاعدیان

صفحه‌آرایی: آلا شوپز

مدیر تولید: مصطفی شریفی

چاپ سوم، ۱۳۹۸ تهران، ۵۰۰ نسخه

شابک: ۷-۶۵-۵۱۹۳-۶۰۰-۹۷۸

 Bidgol Publishing co. | انتشار بیدگل

تلفن انتشارات: ۲۸۴۲۱۷۱۷

فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، پلاک ۱۲۷۴

تلفن فروشگاه: ۶۶۴۶۳۵۴۵، ۶۶۹۶۳۶۱۷

bidgolpublishing.com

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

| فهرست مطالب |

- پیشگفتار..... ۱۳
- کانت و آموزه‌ی تألیف..... ۲۷
رابرت استرن . مهدی محمدی اصل
- آموزه‌ی کانت درباره‌ی «خود»..... ۶۱
سوزان مندوس . حسین الهوردی
- نوآوری کانت در تمایز میان احکام تحلیلی و تألیفی..... ۸۱
هنری ای. آلیسون . مهدی ممیوند، مهدی محمدی اصل
- بازنگری در برهان‌های استعلایی..... ۱۰۹
جی.اف. روزنبرگ . نسترن صارمی
- بیان کانت در باب مکان و زمان..... ۱۲۹
هنری سیجویک . مهدی محمدی اصل
- پاسخ کانت به هیوم: (چگونه کانت می‌کوشد...)..... ۱۴۵
استیو ام. بین . حسین الهوردی
- اشیاء فی_نفسه..... ۱۷۳
لوشلان چیپمن . محمد مهدی اردبیلی
- شیء فی_نفسه و نمود..... ۱۹۵
فردریش نیچه . محمد مهدی اردبیلی
- واژه‌نامه‌ی انگلیسی_فارسی..... ۲۰۵



درباره‌ی کتاب حاضر

از حیث صوری این کتاب مشتمل بر هشت فصل است. فصل اول که شاید بتوان آن را مقدمه‌ای اجمالی بر کل پروژه‌ی کانتی *نقد عقل محض* قلمداد کرد، از فصل نخست کتابی به قلم رابرت استرن و با عنوان *هگل، کانت و ساختار/بژه*. استخراج و ترجمه شده است. نگارنده در این فصل می‌کوشد آموزه‌ی تألیف کانت را به مدد بررسی وحدت من استعلایی بیان کند و از همین رهگذر به بیان تفاوت من استعلایی با من ادراک تجربی پرداخته و برای دفاع از پیوستار و استمرار من، که پیش شرط هر نوع شناختی است، و همچنین تبیین وحدت ابژه، از نظرات لاک و هیوم فراتر می‌رود. فصل دوم به تحلیل و بررسی مفهوم کلیدی خود یا نفس نزد کانت می‌پردازد و می‌کوشد تا از یک سو تمایز میان من استعلایی و من تجربی را

روشن‌تر سازد و از سوی دیگر، استدلال‌های کانت برای دفاع از پیوستار و استمرار «من» را، که پیش شرط هر نوع شناختی است، بیان کند. فصل سوم به این مسأله اختصاص دارد که کانت چگونه برای نجات دادن مابعدالطبیعه از زیر تیغ انتقادات، به نحوی کاملاً نوآورانه میان احکام تألیفی و احکام تحلیلی تمایز قائل می‌شود. به بیان دیگر، نویسنده‌ی مقاله ضمن اذعان به وجود نطفه‌هایی از این تمایز در نظر پیشینیان (به خصوص لایب‌نیتس و هیوم) نوآوری کانت را در پیشینی دانستن صدق مجموعه‌ای از احکام تألیفی می‌داند. فصل چهارم به بازنگری در خصوص برهان‌های استعلایی به ویژه مبحث استنتاج استعلایی می‌پردازد. نویسنده در این فصل تنها به بیان نظر کانت بسنده نکرده و به واسطه‌ی بیان انتقادات مطرح شده علیه کانت، می‌کوشد تا از کانت فراتر رود. در فصل پنجم که «بیان کانت در باب مکان و زمان» نام دارد، نویسنده با تحلیلی منطقی-زبانی به نقد ایده‌ی پیشینی بودن زمان و مکان در کانت و مخدوش ساختن استدلال‌های کانت می‌پردازد. در همین راستا فصل ششم، تحت عنوان «پاسخ کانت به هیوم: چگونه کانت می‌کوشد نظریه‌ی روگرفت هیوم را بر ضد او به کار بگیرد؟»، به بحث در باب پاسخ کانت به هیوم در خصوص ایرادی می‌پردازد که هیوم علیه علیت طرح کرده بود. هرچند نگارنده‌ی مقاله می‌کوشد تا با واکاوی دعاوی کانت به ایرادات هیوم پاسخ گوید، اما از سوی دیگر وی معتقد است که کانت برخی از پیچیدگی‌های موضع هیوم در باب ریاضیات را درک نکرده است. در واقع نویسنده تلاش دارد تا نشان دهد که کانت در چه بخش‌هایی موفق شده از انتقادات هیوم رهایی یابد و در چه بخش‌هایی توفیقی نیافته است. فصل هفتم به بازخوانی مفهوم شیء فی نفسه نزد کانت در کتاب *نقد عقل محض* و *تمهیدات* می‌پردازد. نگارنده می‌کوشد تا با رجوع به کتب اصلی کانت و نقل قول‌های فراوان، هم زوایای مختلف مفهوم شیء فی نفسه‌ی کانتی را روشن نماید و هم تفاسیر مختلف و متنوع نوشته شده پیرامون آن را تحلیل و واکاوی کند. اما فصل هشتم که از بخشی از کتاب *اراده‌ی معطوف به قدرت* نیچه، با عنوان «شیء فی نفسه و نمود» استخراج شده است، این مفهوم بنیادین کانتی را مورد انتقاد

قرار می‌دهد که می‌توان آن را مکمل فصل پیشین دانست. اما این مجموعه، از حیث شکل‌گیری، حاصل سلسله‌جلساتی تحت عنوان نقد عقل محض کانت است که در سال ۱۳۸۹ به صورت گروهی-کارگاهی همراه با چند دانشجوی توانا و علاقه‌مند به فلسفه برگزار شد. در طول این جلسات که نزدیک به یک سال به طول انجامید، تمام تفاسیر فارسی مربوط به کتاب *نقد عقل محض* و برخی از مهمترین تفاسیر انگلیسی از آن، در کنار متن اصلی کتاب مورد بررسی قرار گرفت. از رهگذر این جلسات بود که ایده‌ی ترجمه‌ی مقالاتی در خصوص مهمترین مفاهیم کانتی به کار رفته در *نقد عقل محض* شکل گرفت و توسط حاضرین تحقق یافت. لازم به ذکر است که اکثر قریب به اتفاق این مقالات، خود از یک مجموعه‌ی گزینشی (*Immanuel Kant: Critical Assessments*) استخراج شده است. در پایان نیز کثرت نگارشی و ترجمانی این آثار توسط ویراستاران فارسی به دقت مورد بررسی قرار گرفته و چه به لحاظ مضمونی و چه از حیث واژگانی تعدیل و یکپارچه‌سازی شده که نتیجه‌ی آن کتاب حاضر است.

می‌توان گفت که غرض مترجمان اثر پیش رو به دست دادن قرائتی کلی درباره‌ی برخی از مهمترین مفاهیم نقد اول کانت از حیث نوآورانه بودن یا دست کم تفاوت آنها با نگاه پیشینیان است، و همچنین سعی شده که این مقالات از نویسندگان و منابع معتبر استخراج شود. نمی‌توان انکار کرد که تصمیم مبنی بر ترجمه‌ی این مقالات به شکلی حادثی و یکباره صورت بست، اما انتخاب آنها گزینشی و بر اساس هم‌اندیشی بوده و جایگاه این مباحث از حیث ارزش طرح و اهمیت‌شان در فهم *نقد عقل محض* کانت همواره مد نظر بوده است. شاید نتوان این کتاب را مجموعه‌ای جامع برای آشنایی با *نقد عقل محض* دانست، بلکه مخاطبان می‌بایست از پیش با فلسفه‌ی کانت و مفاهیم اصلی آن دست‌کم نوعی آشنایی اولیه داشته باشند، تا بتوانند به کمک آن از مقالات این کتاب که عمدتاً رویکردی تحلیلی-انتقادی دارند، بهره ببرند. کانت با نگارش *نقد عقل محض*، راهی نوین را پیش روی فلسفه گشود و به سوژه جایگاه و مقامی اعطا کرد که پیش از آن در مکاتب تجربه‌گرایانه، رویکردهای علمی رئالیستی و به ویژه عقل عرفی از آن

بی‌بهره بود. البته چنانکه رسم تاریخ فلسفه است، کانت نیز نتوانست ایده‌ها و اندیشه‌های خود را تا نتایج رادیکال آن پیش ببرد، پس از وی این راه با فیشته، شلینگ و به ویژه هگل ادامه یافت و سوژه رفته رفته انفعالش نسبت به جهان را به کناری نهاده و دیگر نه یک فاعل شناسای صرف، بلکه به برسازنده‌ی جهان بدل شد. تجربه‌ی فلسفی و سیاسی به ما نشان داده است که علی رغم گذشت بیش از دو قرن مسائل و راهکارهای ایده‌آلیسم آلمانی همچنان محل بحث و مناقشه‌اند و راهی که کانت در آن قدم نهاد همچنان گشوده است. در انتها لازم به ذکر است که کل پاورقی‌ها از مترجمان فارسی است و یادداشتهای نویسندگان به انتهای هر فصل منتقل شده است. همچنین جهت انتقال هر چه بهتر معنا و سهولت مطالعه، مترجمان فارسی توضیحات خود را در داخل کروشه ([]) در طول متن اضافه کرده‌اند و در صورتی که کروشه‌ای به خود مترجمان انگلیسی متعلق بوده، به صورت دو کروشه ([]) متمایز گشته است تا با افزوده‌های مترجمین فارسی خلط نگردد. همچنین بر خود لازم می‌دانیم از اساتید و دوستانی که بخشی از فهم ما از ایده‌آلیسم آلمانی مرهون آنهاست کمال تشکر را نماییم، به ویژه دکتر محمد حسن حیدری، دکتر مسعود سیف و دکتر علی فتح طاهری.

مهدی محمدی اصل

مقدمهدی اردبیلی

بهمن‌ماه ۱۳۹۰